

BUGUNGI KUNDAGI MAMLAKATIMIZDA TA'LIM TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR VA ULARNING NATIJALARI

Dilbar kaipbergenova

Toshkent davlat texnika universiteti "Mexanika" fakulteti

"Amaliy ingliz tili" kafedrası katta o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bugungi kundagi mamlakatimiz ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar tahlili shuningdek ushbu islohotlarning bugungi kundagi ahamiyati hamda uning jamiyatdagi o'rni va roli tahlil qilingan. Bundan tashqari ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilingan. Bundan tashqari ta'lim tizimini va sifatini takomillashtirish yuzasidan keng xorijiy tajriba o'rganilgan. Ushbu tahlillar natijasida O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi takomillashtirish yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim, ta'lim, ta'lim-tarbiya, pedagog, yoshlar, islohotlar, moliyaviy mustaqillik, ta'lim sifati.

KIRISH. Bugungi kunda yurtimizda barcha sohalarda amalgam oshirilayotgan islohotlarni ko'rishimiz mumkin. Misol tariqasida Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, ilm-fan sohasi rivojini jadallashtirish masalalari alohida etibor qaratilmoqda. Davlatimiz rahbari 2022-yil O'qituvchi va murabbiylar kuni munosabati bilan soha vakillariga yo'llagan tabrik nutqida ta'kidlaganidek, taraqqiyotning tamal toshi ham, mamlakatni qudratli, millatni buyuk qiladigan kuch ham ilm-fan, ta'lim va tarbiyadir. Shuning uchun ham, O'zbekistonda ta'lim tizimini kompleks rivojlantirish, malakali kadrlar tayyorlash maqsadlariga katta kuch va mablag'lar yo'naltirilmoqda. Maktabgacha ta'lim, maktab va oliy ta'lim tizimlari, ilmiy-tadqiqot muassasalari faoliyatida sifat o'zgarishlari ro'y bermoqda. Biz ustozni otaday ulug' deb bilgan, doimo ardoqlagan ma'rifatparvar xalqning vakillarimiz. Men ham o'qituvchi, muallim deganda o'zim uchun eng aziz va hurmatli bo'lgan, ziyoli va zamonaviy, samimiy va mehribon insonlarni tasavvur qilaman. Chunki hammamizga ham shu muallim saboq va ta'lim berib, mehribon ot-onalarimiz qatorida tarbiyalagan, – dedi davlat rahbari yig'ilish avvalida. – Bugungi kunda O'zbekistonning yangi taraqqiyot davri poydevorini yaratyapmiz. Bunda bizning eng yaqin ko'makchilarimiz ustoz va murabbiylar, ilmiy va ijodkor ziyolilardir. Har bir oila, har bir bola hayoti maktab bilan bog'langani, bu masala davlatning, jamiyatning eng muhim ishi ekani ta'kidlandi. Hammamiz aziz farzandlarimiz hayoti va taqdirini o'qituvchi va murabbiylarga ishonib topshiramiz. Mana shunday beqiyos boylik posbonlari, kelajak bunyodkorlari bo'lgan bu mo'tabar

zotlarga munosib hurmat-eh-tirom ko'rsatishimiz kerak, – dedi Prezident. Inson borki, avlod - ajdodi kimligini, nasl - nasabini, o'zi tug'ilib o'sgan yurt, vatanining tarixini bilishni istaydi. Vaholanki, har bir insonning o'tmishi, kelajagi tarixga bog'liq. Shuningdek, shaxs ma'naviy tarbiyasida milliy va tarixiy ong, dunyoqarash muhim o'rin tutadi. Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov: "Insoniyatning ko'p yillik tajribasi shundan dalolat beradiki, dunyodagi zo'ravon va tajovuzkor kuchlar qaysi bir xalq yoki mamlakatni o'ziga tobe qilib bo'ysundirmoqchi, uning boyliklarini egallamoqchi bo'lsa, avvalambor, uni qurolsizlantirishga, ya'ni eng buyuk boyligi bo'lmish milliy qadriyatlari, tarixi va ma'naviyatidan judo qilishga urinadi" deya ta'kidlagan edi.

Sobiq sho'rolar davrida bir qator fanlarda, jumladan, falsafa, til, adabiyot va tarix fanlarida turli kamchiliklarga yo'l qo'yildi. Natijada, bu fanlarni o'zlashtirish, o'rganish jarayonida ko'plab muammolar paydo bo'ldi. O'quvchi yoshlar ongiga milliy tarixdan ko'ra o'zga g'oya va qadriyatlarning singdirilishi tariximizga bo'lgan qiziqishning susay- ishiga olib keldi. Asl tariximiz o'qitilmasligi oqibatida o'quvchilar ongida milliy tariximiz bilan bog'liq bo'shliq vujudga keldi. Mana shu bo'shliq ayrim yoshlarimizda tarixiy ongning yo'qolishiga va uning o'rnini turli xil begona g'oya va qarashlar egallab olishiga sabab bo'ldi.

O'zbekiston o'z mustaqilligiga erishganidan so'ng xaqqoniy tariximizni yaratish. uni o'quvchi yoshlar ongiga singdirish, ma'naviyatini shakllantirish borasida bir kator ishlar amalga oshirila boshlandi. Xozirda turli tashkilot va o'quv muassasalarida milliy o'zlikni anglash, uni yot g'oyalar ta'siridan saqlash, hamda milliy g'urur tushunchasining mohiyati naqadar axamiyatli ekanligi xususida tushuntirish ishlari olib borilmoqda. Bularning barchasi tarixiy va milliy ongi rivojlanga yuksak ma'naviyatli yoshlarni tarbiyalashga qaratilgan harakatlardir. Zero, Islom Karimov ham "...tarixiy xotirasi bor inson - irodali inson. Kim bo'lishidan qat'i nazar, jamiyatning xar bir a'zosi o'z o'tmishini yaxshi bilsa, bunday odamlarni yo'ldan urish, har xil aqidalar ta'siriga olish mumkin emas. Tarix saboqlari insonni hushyorlikka o'rgatadi. irodasini mustahkamlaydi", deya ta'kid lagan edi. Tarixiy ong qanchalik rivoj lansa, shaxs o'zini shunchalik chuqurrok anglay boradi. Shuning uchun, o'quvchi yoshlar ongiga vatanimiz tarixiga ehtirom tuyg'usini singdirish, ajdodlarimiz kimligini uqtirish, ular erishgan ilmiy va amaliy yutuqlarini o'rgatish, yoshlar qalbida milliy g'urur va iftixor tuyg'ularini uy- g'otish g'oyat muhimdir. Tarix o'qitishning samarali bo'lishida darsni to'g'ri tashkil etish muhim rol o'ynaydi. Dars jarayoni va amaliy mashg'ulotlarda o'quvchilarning bilim faoliyati mashg'ulotning mazmuni uning g'oyaviy-siyosiy va ilmiy-nazariy jihatdan yuqori saviyada bo'lishi, o'qituvchining ta'sirli va hayotiy misollar yordamida o'rganilayotgan tarixiy faktlar, voqea-hodisalarning mohiyatini jonli va ishonarli tarzda ochib berishi hamda o'quvchilarda uni o'rganishga ishtiyoq uyg'ota olishiga bog'liqdir. Bundan tashqari texnik vositalar, tarixiy kino - filmlar, rasm, ko'rgazmali qurollar, sahna ko'rinishlari ham muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar tarixiy ongi rivojlanishida tarix fani darsliklari asosiy

vositalardan biridir. Maktab darsliklarida berilgan mavzular tarixiy materiallar asosida o'quvchi ongida o'tmish xaqida tasavvurni vujudga keltiradi. Darsliklar asosida o'quvchi asrlar davomi ajdodlari yaratgan qadriyatlarini o'rganadi shu bilan birga unda ajdodlarga mos avlod bo'lish, vatanparvarlik tuyg'usi shakillanadi. Bu esa darslarning puxta ishlanishi asosida yuzaga keladi. Darsliklardagi materiallarning asosli bo'lishi uning uzoq muddat amal qilinishiga sabab bo'ladi. Hozirda o'quvchilar bilim olishlari, ko'nikmalarni egallashlari uchun zamon talabiga javob beradigan ta'lim dasturlari ishlab chiqilmoqda. Shuningdek, talim maskanlarida xizmat qilayotgan o'qituvchilar eng zamonaviy texnologiyalardan foydalanib, o'quvchilarning chuqur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlarida katta hissa qo'shmoqdalar. Bundan tashqari, o'quvchi tarixiy ongining rivojlanishida mahalliy materiallar, badiiy adabiyotlar ham muhimdir. Mahalliy materiallarning afzalligi shundaki, o'quvchi mustaqil holda yashash joyidagi yoshi kattalarning hikoya, rivoyat, matallarini eshitish orqali o'zligini chuqurroq anglay boshlaydi. Natijada, unda ilk tarixiy dunyoqarash paydo bo'ladi.

Ammo globallashuv davrida jahonda ilm-fan, texnika va texnologiyalar shiddat bilan rivojlanayotganini aslo ko'zdan qochirib bo'lmaydi. Bu esa o'z navbatida ta'lim, ilm-fan oldiga yangi talablarni ko'ndalang qo'yimoqda. Ta'lim tizimini muntazam isloh etish, o'qitishning zamonaviy usul va vositalarini takomillashtirish, ta'lim mazmunini boyitib borish, demak, bugungi kunning ham dolzarb talabi bo'lib qolaveradi.

Bugun amaldagi ta'lim tizimimiz zamonaviy, rivojlangan davlatlardagi kabi globallashuv talablariga javob bera olmayaptimi? Ta'lim tizimida yechimini kutayotgan qanday muammolar bor? Kadrlar tayyorlash milliy tizimining globallashuv jarayonida bozor talablariga to'liq javob bermasligi, ta'lim tizimida o'quv jarayonining moddiy-texnika va axborot bazasi takomiliga yetkazilmaganligi, yuksak malakali pedagog kadrlarning yetishmasligi, hozirgi zamon talablariga mos o'quv-uslubiy va ilmiy adabiyotlar kamligi, fan, ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasida o'zaro aloqaning zaifligi tizimdagi kamchiliklardan hisoblanadi.

Bugungi kunda o'quv muassasalarini bitirib chiqayotgan o'quvchi va talabalarda mustaqil fikrlash layoqati to'la rivojlangan, deb bo'lmaydi. Ularda ilm-fan yutuqlariga, amaliyotga tayangan yechimlar qabul qilish uchun malaka va bilim yetarli emas. Shu bois maktab, kollej va akademik litseylarni bitirgan yoshlarimizning ko'pchiligi mustaqil hayotda o'z o'rnini topa olmayapti. Sir emas, akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari bitiruvchilarining taxminan 10 foizigina oliy o'quv yurtlariga birinchi yili o'qishga kirmoqda, xolos. Albatta, mustaqillikning ilk yillaridan boshlab yurtimizda ta'lim tizimini isloh etishga katta e'tibor qaratildi va bugungi kunga kelib sohada ma'lum yutuqlarga erishildi. Uzluksiz ta'lim tizimida, xususan, maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi, oliy ta'lim, kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash, maktabdan tashqari ta'lim turlarida katta o'zgarishlar yuz berdi. Qo'lga kiritilgan yutuqlar o'zimizniki.

REFERENCES

1. Orakbayevna, K. D., Normuminovich, M., & Muxiddinova, M. Z. (2021). English language teaching methodology for non-native speakers. *Linguistics and Culture Review*, 5(S3), 1721-1725.
2. Orakbayevna, K. D. (2022, February). SYNTACTIC AND SEMANTIC FEATURES OF COMPARISON IN ENGLISH, UZBEK AND RUSSIAN LANGUAGES. In *Conference Zone* (pp. 145-147).
3. KHUSENALIYEVNA, K. D., CHORIYEVNA, A. Z., & ORAKBAYEVNA, K. D. (2021). Lexico-semantic features of technical teams of English and Uzbek languages. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), 4083-4088.
4. Orakbayevna, K. D. (2022). USING THE PRINCIPLE OF UNITY IN EDUCATION. *PEDAGOG*, 1(4), 1467-1473.
5. Orakbayevna, K. D. (2022). Using effective language learning strategies in teaching English. *Texas Journal of Philology, Culture and History*, 2, 1-3.
6. Orakbayevna, K. D. (2022). THE IMPORTANCE OF GRAMMAR IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE. *Confrencea*, 7(7), 69-72.
7. Kaipbergenova, D. (2016). CHET TILI O'QITUVCHILARINING KASBIY VAZIFALARI VA PEDAGOGIC MAHORATI HAQIDA. *ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА*, 33(4), 48-50.
8. Kaipbergenova, D. (2017). THE IMPORTANCE OF MATERIAL DESIGNING IN LANGUAGE TEACHING. *ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА*, 34(3), 62-63.
9. Каипбергенова, Д. О. (2016). The role of language learning strategies in learning foreign languages. *Молодой ученый*, (12-4), 83-85.
10. Sport, H. (2016). Cognitive factors: systematically forgetting in second language learning. *Молодой учёный*, 3, 832.
11. Orakbayevna, K. D. (2022). USING THE PRINCIPLE OF UNITY IN EDUCATION. *PEDAGOG*, 1(4), 1467-1473.
12. Каипбергенова, Д. О. (2020). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАКТИКИ ОРГАНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ НА ОСНОВЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ. In *Инновационное развитие: потенциал науки и современного образования* (pp. 211-213).
13. Orakbayevna, Kaipbergenova Dilbar, Mirzakulov Ilhom Normuminovich, and Maxmudova Zulfiya Muxiddinova. "English language teaching methodology for non-native speakers." *Linguistics and Culture Review* 5.S3 (2021): 1721-1725.
14. Orakbayevna, K. D. (2022, February). SYNTACTIC AND SEMANTIC FEATURES OF COMPARISON IN ENGLISH, UZBEK AND RUSSIAN LANGUAGES. In *Conference Zone* (pp. 145-147).
15. KHUSENALIYEVNA, K. D., CHORIYEVNA, A. Z., & ORAKBAYEVNA, K. D. (2021). Lexico-semantic features of technical teams of English and Uzbek languages. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), 4083-4088.

16. Orakbayevna, K. D. (2022). Using effective language learning strategies in teaching English. *Texas Journal of Philology, Culture and History*, 2, 1-3.
17. Kaipbergenova, D. (2017). THE IMPORTANCE OF MATERIAL DESIGNING IN LANGUAGE TEACHING. ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА, 34(3), 62-63.
18. Kaipbergenova, D. (2016). ШЕТ ТИЛИ О'QITUVCHILARINING KASBIY VAZIFALARI VA PEDAGOGIC MAHORATI HAQIDA. ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА, 33(4), 48-50.
19. Orakbayevna, K. D., Normuminovich, M., & Muxiddinova, M. Z. (2021). English language teaching methodology for non-native speakers. *Linguistics and Culture Review*, 5(S3), 1721-1725.
20. Orakbayevna, K. D. (2022, February). SYNTACTIC AND SEMANTIC FEATURES OF COMPARISON IN ENGLISH, UZBEK AND RUSSIAN LANGUAGES. In *Conference Zone* (pp. 145-147).
21. KHUSENALIYEVNA, K. D., CHORIYEVNA, A. Z., & ORAKBAYEVNA, K. D. (2021). Lexico-semantic features of technical teams of English and Uzbek languages. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), 4083-4088.
22. Orakbayevna, K. D. (2022). THE IMPORTANCE OF GRAMMAR IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE. *Confrencea*, 7(7), 69-72.
23. Orakbayevna, K. D. (2022). Using effective language learning strategies in teaching English. *Texas Journal of Philology, Culture and History*, 2, 1-3.
24. Orakbaevna, K. D. (2022). USING THE PRINCIPLE OF UNITY IN EDUCATION. *PEDAGOG*, 1(4), 1467-1473.
25. Kaipbergenova, D. (2017). THE IMPORTANCE OF MATERIAL DESIGNING IN LANGUAGE TEACHING. ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА, 34(3), 62-63.
26. Kaipbergenova, D. (2016). ШЕТ ТИЛИ О'QITUVCHILARINING KASBIY VAZIFALARI VA PEDAGOGIC MAHORATI HAQIDA. ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА, 33(4), 48-50.
27. Sport, H. (2016). Cognitive factors: systematically forgetting in second language learning. *Молодой учёный*, 3, 832.